

תמצית עדכוני תקינה חשבונאית בינלאומית (IFRS)

מחלקה מקצועית - נובמבר 2017

בחודש אוקטובר 2017 פרסמה הוועדה לתקני חשבונאות בינלאומיים (IASB) קובץ משולב הכולל הבהרה ושני תיקונים לתקינה החשבונאות הבינלאומית (IFRS) בהיבטים כדלקמן:

- הבהרת הטיפול החשבונאי הנדרש בהתייחס לשינוי תנאים (Modification) של התחייבויות פיננסיות בתקן דיווח כספי בינלאומי 9, **מכשירים פיננסיים (IFRS 9)**;¹
- תיקון 9 IFRS בהתייחס למאפייני פירעון מוקדם הכולל פיצוי שלילי (Prepayment Features with Negative Compensation);
- תיקון תקן חשבונאות בינלאומי 28, **השקעות בחברות כלולות ובעסקאות משותפות (IAS 28)** בהתייחס לזכויות לזמן ארוך בחברות כלולות ובעסקאות משותפות (Long-term interests in associates and joint ventures).

להלן סקירה תמציתית של עיקרי התיקונים.

הבהרת הטיפול החשבונאי הנדרש בהתייחס לשינוי תנאים (Modification) של התחייבויות פיננסיות בתקן דיווח כספי בינלאומי 9, **מכשירים פיננסיים (IFRS 9)**

רקע

כזכור, בהתאם לעקרונות התקינה החשבונאית הנוכחית אשר מבוססת על קביעות תקן חשבונאות בינלאומי 39, **מכשירים פיננסיים: הכרה ומדידה (IAS 39)**, בדרך כלל, במועד שינוי תנאים של התחייבות פיננסית (ו/או לחילופין בעת החלפת התחייבות קיימת מול אותו מלווה), **לא ניתן** ביטוי להשלכות מדידה, ככל ונקבע כי שינוי התנאים אינו מהווה שינוי משמעותי (ובהתאם, לא עולה הצורך בגריעת התחייבות הפיננסית)². לפיכך, השלכות של שינויים שאינם משמעותיים כאמור מקבלים ביטוי בפרקטיקה, בדרך כלל, על פני יתרת חיי ההתחייבות הפיננסית בהתאם לתנאיה המעודכנים וזאת בדרך של **עדכון הריבית האפקטיבית**.

ההבהרה

כאמור במסגרת ההבהרה, בהתאם ל- IFRS 9, עדכון תנאים (Modification) של התחייבות פיננסית אשר אינו מגיע עד כדי שינוי משמעותי (ולפיכך, לא עולה הצורך בגריעה של ההתחייבות הפיננסית) יוביל לצורך **בחישוב מחדש** של העלות המופחתת של ההתחייבות הפיננסית כערך הנוכחי של אומדן תזרימי המזומנים החוזיים העתידיים העדכניים כשהם מהווים לפי שיעור הריבית האפקטיבי המקורי של

¹ בחודש יולי 2014 פרסם ה- IASB את הגרסה הסופית של IFRS 9 במסגרת הפרויקט להחלפת IAS 39. התקן עוסק בכללי החשבונאות הנוגעים לסוגיות **הכרה ומדידה** של מכשירים פיננסיים. מועד התחילה המנדטורי של התקן הינו ביום 1 בינואר 2018 ולאחרי.

² כזכור, סעיף 40 ל- IAS 39 קובע כי החלפה של מכשירי חוב, בעלי תנאים שונים באופן מהותי, בין לווה לבין מלווה קיימים תסופל **כסילוק** ההתחייבות הפיננסית המקורית והכרה בהתחייבות פיננסית חדשה, כאשר ככלל, ההפרש בין הערך בספרים של ההתחייבות פיננסית לבין התמורה ששולמה יוכר ברווח והפסד.

ההתחייבות הפיננסית³. הפער בין ערך הספרים ערב עדכון תנאי ההתחייבות הפיננסית ובין הערך הנוכחי שחושב כאמור ייזקף באופן מיידי לרווח או הפסד כהכנסה או כהוצאה, לפי העניין.

האמור לעיל אינו מהווה שינוי בדרישות ההכרה והמדידה של IFRS 9 אלא הבהרה של העקרונות המפורטים בסעיף ב.5.4.6 לנספח הנחיות היישום (במסגרת תת פרק 5.4 העוסק במדידת עלות מופחתת - היבטים יישומיים הנוגעים לשיטת ריבית אפקטיבית). כמו כן, מובהר כי אין בכך כדי להשפיע באופן כלשהו על הטיפול החשבונאי הנדרש בהתייחס לשינוי תנאי התחייבות פיננסית ביישום IAS 39 אשר עודנו בתוקף.

הערה: הטיפול החשבונאי המתואר לעיל הינו עקבי עם זה אשר תקף בהתייחס לנכסים פיננסיים הנמדדים בעלות מופחתת בהתאם ל- IFRS 9 ואשר לפיו, כאשר תזרימי המזומנים החוזיים של נכס פיננסי נקבעים מחדש במשא ומתן או מתוקנים בדרך אחרת וזאת מבלי שתהא בשל כך גריעה של הנכס הפיננסי, ישות נדרשת לחשב מחדש את ערך הספרים ברוטו של הנכס הפיננסי בהתאם לערך הנוכחי של תזרימי המזומנים החוזיים שנקבעו מחדש או תוקנו כשהם מהווים בשיעור הריבית האפקטיבי המקורי של הנכס הפיננסי.

עוד יצוין כי הבהרה אינה מביאה לשינוי כלשהו בטיפול החשבונאי הנדרש בהתייחס לעלויות או עמלות כלשהן המתהוות במסגרת עדכון תנאי התחייבות פיננסית. עלויות ועמלות שהתהוו כאמור מוכרות כתיאום ערך הספרים של ההתחייבות הפיננסית אשר חל שינוי בתנאיה והן מופחתות על פני יתרת התקופה של ההתחייבות הפיננסית המתוקנת בשיטת הריבית האפקטיבית.

יודגש כי בהתבסס על הוראות המעבר ב- IFRS 9, יישומו לראשונה נדרש להתבצע למפרע (אך בהתאם להקלות יישום המוקנות במסגרתו, יתאפשר יישומו לראשונה ללא תיקון מספרי השוואה לתקופות קודמות אלא תוך זקיפת השפעה מצטברת ליתרת העודפים למועד היישום לראשונה (קרי, ליום 1 בינואר 2018)). לפיכך, ככל ולישות קיימות נכון למועד היישום לראשונה התחייבויות פיננסיות אשר לאורך חייהן התבצע בגין עדכון תנאים (לרבות בדרך של החלפת ההתחייבות מול אותו מלווה) אשר נקבע כי אינו מהווה שינוי משמעותי בהתאם לעקרונות IAS 39 והישות לא הכירה במועד השינוי בהשלכות מדידה אלא פרסה את השפעתו על פני יתרת חיי ההתחייבות הפיננסית, אזי גם בנסיבות בהן הישות תבחר ליישם את IFRS 9 בדרך של השפעה מצטברת כאמור, הישות תידרש לחשב מחדש במועד היישום לראשונה של IFRS 9 את ההשפעה המצטברת של שינוי התנאים שאירעו בתקופות קודמות ולהתאים את יתרת הפתיחה של העודפים בגין הפרש למועד היישום לראשונה. קרי, יידרש חישוב העלות המופחתת של ההתחייבות הפיננסית כערך הנוכחי של אומדן תזרימי המזומנים החוזיים כשהם מהווים בשיעור הריבית האפקטיבית המקורי, נכון למועדי שינוי התנאים, והמשך יישום שיטת הריבית האפקטיבית בהתאם לתנאים העדכניים עד למועד היישום לראשונה.

יצוין כי ישויות אשר האמור לעיל עשוי להיות רלוונטי להן נדרשות לשקול את הגילוי שיידרש בדבר ההשפעות הצפויות של היישום לראשונה של IFRS 9 במסגרת הדוחות הכספיים השנתיים של שנת 2017 (וככל שרלוונטי גם בדוחות הכספיים ביניים לרבעון השלישי של שנת 2017).

³ משמעות האמור היא כי לא ניתן ביטוי לשווי ההון של ההתחייבות הפיננסית במועד שינוי התנאים כפי שהיה נדרש בנסיבות בהן היה נקבע כי שינוי התנאים מגיע לכדי שינוי משמעותי.

תיקון IFRS 9 בהתייחס למאפייני פירעון מוקדם הכולל פיצוי שלילי (Prepayment Features with Negative Compensation)

רקע

כזכור, בהתאם לתקן דיווח כספי בינלאומי 9, *מכשירים פיננסיים (IFRS 9)*, להלן - "**התקן**", ישנן שלוש קטגוריות למדידת נכסים פיננסיים: עלות מופחתת, שווי הוגן דרך רווח והפסד ושווי הוגן דרך רווח כולל אחר. סיווג נכסים פיננסיים מתבסס על **המודל העסקי** של הישות לניהול נכסים פיננסיים ועל מאפייני תזרימי המזומנים החוזיים של הנכס הפיננסי. נכסים פיננסיים אשר אינם משתייכים למודל עסקי רלוונטי או אשר יועדו על ידי ההנהלה כאשר ייעוד כאמור אפשרי כמפורט בתקן, יימדדו **בשווי הוגן**. התקן מאפשר חלופת סיווג הניתנת לבחירה במועד ההכרה לראשונה בלבד, לפיה רווחים והפסדים בגין השקעה במכשירי הון שאינם מוחזקים למסחר ייזקפו לרווח כולל אחר (OCI). בחירה כאמור הינה סופית ואינה ניתנת לשינוי בתקופות עוקבות.

התקן קובע כי נכס פיננסי יימדד **בעלות מופחתת** אם מתקיימים שני הקריטריונים הבאים:

א. הנכס הפיננסי מוחזק במסגרת מודל עסקי שמטרתו היא להחזיק נכסים פיננסיים על מנת לגבות תזרימי מזומנים חוזיים; וכן

ב. **התנאים החוזיים** של הנכס הפיננסי מספקים זכאות במועדים מוגדרים לתזרימי מזומנים שהם **רק** תשלומי קרן וריבית בגין סכום הקרן שטרם נפרעה (קריטריון המכונה SPPI)⁴.

כמו כן קובע התקן כי נכס פיננסי יימדד **בשווי הוגן דרך רווח כולל אחר (FVTOCI)** אם מתקיימים שני הקריטריונים הבאים:

א. הנכס הפיננסי מוחזק במסגרת מודל עסקי שמטרתו היא הן לגבות תזרימי מזומנים חוזיים והן למכור נכסים פיננסיים; וכן

ב. **התנאים החוזיים** של הנכס הפיננסי מספקים זכאות במועדים מוגדרים לתזרימי מזומנים שהם **רק** תשלומי קרן וריבית בגין סכום הקרן שטרם נפרעה.

נספח ב' ל- IFRS 9 הכולל הנחיות יישום, מונה מספר דוגמאות של **תנאים חוזיים** אשר תוצאתם הינה תזרימי מזומנים שהם רק תשלומי קרן וריבית בגין סכום הקרן שטרם נפרעה ובהם, בין יתר, תנאים חוזיים המאפשרים למנפיק (קרי, החייב) לבצע פירעון מוקדם של מכשיר החוב או המתירים למחזיק (קרי, הנושה) להחזיר מכשיר חוב למנפיק לפני מועד הפירעון וסכום הפירעון המוקדם מייצג באופן מהותי סכומים שטרם שולמו של קרן וריבית בגין סכום הקרן שטרם נפרעה, אשר עשוי לכלול **פיצוי סביר נוסף** (Reasonable additional compensation) בגין הסיום המוקדם של החוזה.

יחד עם זאת, בגין מכשירי החוב הכוללים אפשרות פירעון מוקדם כאמור, ייתכנו גם מצבים בהם בעת מימוש אפשרות הפירעון המוקדם ביוזמת החייב, כמו גם במצבים בהם הפירעון המוקדם מהווה תוצאה של אירוע מוגדר אשר אינו בשליטת מי מהצדדים (קרי, החייב או הנושה), המנפיק יקבל סכום אשר הינו נמוך מסך הקרן והריבית שטרם נפרעה (דהיינו, מבחינה אפקטיבית יתקיים **פיצוי שלילי**).

מצבים כאלה עשויים להתהוות לדוגמה כאשר מכשיר חוב הנושא ריבית קבועה ובו מנגנון פירעון מוקדם אשר כולל פיצוי כלכלי סביר בגין שינוי ריבית לצד אשר ניזוק מהפירעון המוקדם, הונפק בתמורה לערכו הנקוב ובתקופות העוקבות למועד הנפקתו חלה **עלייה** בשיעורי הריבית הרלוונטיים בגין מכשירי חוב דומים כך שהשווי הוגן של מכשיר החוב ירד מתחת לערכו הנקוב (בשל העובדה שמכשיר החוב נושא ריבית בשיעור קבוע). הפעלת מנגנון הפירעון המוקדם תוביל, בדרך כלל, לכך שהחייב (המנפיק) יהא הצד הזכאי לפיצוי, שכן במימוש אפשרות הפירעון המוקדם הוא מאבד את זכאותו להמשיך ולשלם ריבית בגין מכשיר חוב, שהינה נמוכה מריבית השוק. לפיכך, בפירעון מוקדם הנושה יידרש לשלם סכום הנמוך מסכום הקרן והריבית בגין יתרת סכום הקרן שטרם נפרעה ולכן מוקנה לו פיצוי חיובי. מנגד, מנקודת ראות המחזיק בנכס המדובר לפיכך **בפיצוי שלילי**.

בהתאם לנוסחו ה**נוכחי** של התקן (הקובע כי במקרה של מכשיר חוב הכולל אפשרות פירעון מוקדם נדרש כי סכום הפירעון המוקדם ייצג באופן מהותי סכומים שטרם שולמו של קרן וריבית בגין סכום הקרן שטרם נפרעה וכי סכום כאמור עשוי לכלול **פיצוי סביר נוסף**, קרי - סכום נוסף חיובי), באותם מקרים, בהם אופציית הפירעון המוקדם עשויה להוביל לתשלום סכום הנמוך מסך הקרן והריבית שטרם נפרעה (כאמור, עקב התקיימות פיצוי שלילי), **לא תתקיים** עמידה בקריטריון **השני** (אשר לפיו נדרש כי התנאים החוזיים יספקו

⁴ 'Solely payments of principal and interest'

זכאות לתזרימי מזומנים שהם רק תשלומי קרן וריבית בגין סכום הקרן שטרם נפרעה) אשר נדרש להתקיים לצורך סיווג מכשיר חוב הן בקטגוריית עלות מופחתת והן בקטגוריית שווי הוגן דרך רווח כולל אחר (ככל שרלוונטי) ולפיכך יידרש בהכרח סיווגו של מכשיר החוב דנן בקטגוריית **שווי הוגן דרך רווח והפסד** (FVTPL⁵).

בראיית ה-**IASB**, יישום עקרונות **IFRS 9** באופן המתואר לעיל, מוביל לתוצאה שאינה נאותה היות ומדידה בעלות מופחתת תוך יישום שיטת הריבית האפקטיבית, מספקת למשתמשי הדוחות הכספיים **מידע מועיל ורלוונטי** אודות הסכום, העיתוי ואי הוודאות הכרוכים בתזרימי המזומנים בגין מכשיר חוב אשר נושא מאפיין פירעון מוקדם כאמור.

התיקון

בחודש אוקטובר 2017 פרסם ה-**IASB** תיקון ל-**IFRS 9**, העוסק במאפייני פירעון מוקדם הכוללים פיצוי שלילי (**Prepayment features with Negative Compensation**) ואשר לפיו הנוסח הנוכחי המתייחס למאפייני פירעון מוקדם יתוקן כך שיתאפשר **גם** תשלום פיצוי סביר שלילי (זאת, באמצעות השמטת המילה "נוסף" (Additional)).

בכך, יתאפשר יישום מדידה לפי **עלות מופחתת** או לחילופין לפי **שווי הוגן דרך רווח כולל אחר**, בכפוף למודל העסקי של הישות, בהתייחס למכשירי חוב הכוללים אפשרות פירעון מוקדם אשר עלול להוביל לתשלום סכום הנמוך מסך תשלומי הקרן והריבית בגין סכום הקרן שטרם נפרעה וזאת באותם מצבים בהם הפיצוי השלילי מהווה פיצוי סביר (ובמנותק מהגורם או הנסיבות שהובילו לפירעון המוקדם).

התיקון יהא בתוקף בהתייחס לתקופות דיווח שנתיות שתחילתן ביום 1 בינואר 2019 או לאחריו. אימוץ מוקדם אפשרי (כלומר, ניתן ליישם את התיקון בעת יישומו המנדטורי של **IFRS 9**). אופן היישום לראשונה יהא למפרע, בכפוף להקלות מעבר רלוונטיות ותוך הכללת גילויים כנקבע ב-**IFRS 9** עם יישומו לראשונה של התיקון.

⁵ 'Fair value through profit or loss'.

תיקון תקן חשבונאות בינלאומי 28, השקעות בחברות כלולות ובעסקאות משותפות (IAS 28) בהתייחס לזכויות לזמן ארוך בחברות כלולות ובעסקאות משותפות (Long-term interests in associates and joint ventures)

התיקון לתקן חשבונאות בינלאומי 28, השקעות בחברות כלולות ובעסקאות משותפות (IAS 28) אשר נכלל במסגרת קובץ התיקונים המשולב, עוסק בזכויות לזמן ארוך בחברות כלולות ובעסקאות משותפות (Long-term interests in associates and joint ventures) (להלן - "התיקון").

מטרת התיקון הינה הבהרת המסגרת החשבונאית לטיפול החשבונאי הנדרש בהתייחס לזכויות לזמן ארוך בחברות כלולות ובעסקאות משותפות אשר, במהות, מהוות חלק מההשקעה נטו של ישות מחזיקה בחברה הכלולה או עסקה המשותפת ואשר אינן כפופות ליישום שיטת השווי המאזני.

רקע

בהתאם ל- IAS 28, לפי שיטת השווי המאזני, בהכרה לראשונה בהשקעה בחברה כלולה או בעסקה משותפת, העסקה נרשמת לפי עלותה והחל מאותו מועד הערך בספרים של השקעה מוגדל או מוקטן בכדי להכיר בחלקו של המשקיע ברווח או הפסד של הישות המושקעת. חלוקות שנתקבלו מהישות המושקעת מקטינות את הערך בספרים של ההשקעה. שיטת השווי המאזני מיושמת, בדרך כלל, בהתייחס לזכויות בעלות קיימות ובהתעלם מזכויות הצבעה פוטנציאליות (דוגמת אופציות למניות) ומכשירים נגזרים אחרים, למעט באותן נסיבות בהן זכויות הצבעה הפוטנציאליות, במהות, מעניקות כיום (current) גישה לתשואות שמיוחסות לזכויות בעלות בחברה כלולה או בעסקה משותפת.

תקן דיווח כספי בינלאומי 9, מכשירים פיננסיים (IFRS 9), אינו חל על זכויות בחברות כלולות ובעסקאות משותפות אשר המטופלות תוך שימוש בשיטת השווי המאזני. זכויות כאמור כפופות לעקרונות IAS 28 המתווה את עקרונות ההכרה והמדידה ביישום שיטת השווי המאזני כמצוין לעיל.

הוועדה לפרשנויות של תקני דיווח כספי בינלאומיים קיבלה פניות העוסקות בשאלות אודות הממשק בין IAS 28 ו- IFRS 9 ובפרט אודות עקרונות המדידה הנדרשים ביישום בהתייחס לזכויות לזמן ארוך בחברות כלולות ובעסקאות משותפות המהוות חלק מההשקעה נטו של הישות המחזיקה בחברה הכלולה או בעסקה המשותפת.

התיקון

בהתאם לתיקון תתווסף ל- IAS 28 פסקה המבהירה כי ישות תיישם את עקרונות IFRS 9 (לרבות בהקשר לבחינת ירידת ערך), בהתייחס לזכויות לזמן ארוך בחברות כלולות ובעסקאות משותפות אשר מהוות במהותן חלק מההשקעה נטו של ישות בחברה הכלולה או בעסקה משותפת ואשר הישות אינה מיישמת לגבי זכויות אלה את שיטת השווי המאזני.

המשמעות של האמור לעיל הינה כי זכויות לזמן ארוך בחברות כלולות ובעסקאות משותפות ואשר כוללות לדוגמה פריטים שסילוקם אינן מתוכנן ולא סביר שיתרחש בעתיד הנראה לעין ובשל כך הן במהות, מהוות הרחבה של השקעת הישות באותה חברה כלולה או עסקה משותפת, כפופות לתחולתו של IFRS 9 (ככל ובמהות, הן אינן מעניקות כיום למשקיע גישה לתשואות שמיוחסות לזכויות בעלות החברה הכלולה או בעסקה המשותפת).

כזכור, IAS 28 מציינ כדוגמה לזכויות לזמן ארוך המהוות במהות הרחבה של השקעת הישות המחזיקה בישות המוחזקת זכויות כגון מניות בכורה, חייבים לזמן ארוך או הלוואות לזמן ארוך.

לפיכך, כנגזרת של ההבהרה האמורה, הלוואות ויתרות חובה לזמן ארוך אשר ישות משקיעה העניקה לחברה כלולה או לעסקה משותפת שלה תהיינה כפופות לעקרונות המדידה המפורטים ב- IFRS 9.

לאור האמור, ישות מחזיקה תוכל לטפל ביתרות חייבים לזמן ארוך או בהלוואות לזמן ארוך כאמור בגישת עלות מופחתת רק אם מתקיימים שני התנאים הבאים:

א. הנכס הפיננסי מוחזק במסגרת מודל עסקי שמטרתו היא להחזיק נכסים פיננסיים על מנת לגבות תזרימי מזומנים חוזיים; וכן

ב. התנאים החוזיים של הנכס הפיננסי מספקים זכאות במועדים מוגדרים לתזרימי מזומנים שהם רק תשלומי קרן וריבית בגין סכום הקרן שטרם נפרעה.

דהיינו, בנסיבות בהן ישות מחזיקה העניקה הלוואה לזמן ארוך לחברה כלולה או לעסקה משותפת ולא נקבעו בגינה מועדי פירעון מוגדרים לתשלומי קרן וריבית, ו/או פריטים אלו אינם מוחזקים במסגרת מודל עסקי שמטרתו היא להחזיק נכסים פיננסיים על מנת לגבות תזרימי מזומנים חוזיים - **לא יתאפשר** יישום מדידה לפי עלות מופחתת ולפיכך, בדרך כלל, יידרש למדוד יתרות כאמור בשווי הוגן כאשר השינויים בשווי ההוגן יוכרו בכל תקופת דיווח ברווח או הפסד.

יובהר כי בהתאם לפרקטיקה הנוכחית המבוססת על עקרונות תקן חשבונאות בינלאומי 39, *מכשירים פיננסיים: הכרה ומדידה (IAS 39)*, על פי רוב, זכויות לזמן ארוך כאמור מטופלות בהתאם לשיטת העלות המופחתת (כחלק מקטגוריית 'הלוואות וחייבים').

בד בבד עם פרסום התיקון פורסמה ע"י ה- **IASB דוגמה יישומית** להמחשת אופן הטיפול החשבונאי בזכויות שונות לזמן ארוך בחברות כלולות ובעסקאות משותפות (לרבות הלוואה לזמן ארוך המטופלת בעלות מופחתת) וזאת בהתאם לעקרונות IAS 28 ו-IFRS 9.

תחילה והוראות מעבר

התיקון הינו בתוקף בהתייחס לתקופות דיווח שתחילתן ביום 1 בינואר 2019 או לאחר מכן. יישום מוקדם אפשרי.

היות ומועד התחילה של IFRS 9 הינו 1 בינואר 2018, ישויות שתבחרנה בכך תוכלנה ליישם את הוראות התיקון כבר במועד היישום לראשונה של IFRS 9, בעוד שישויות שדרוש להן זמן להיערכות ליישום עקרונות התיקון תוכלנה ליישמו במועד תחילתן.

התיקון נדרש ביישום למפרע אך מוקנות במסגרתו הקלות יישום פרקטיות הדומות לאלה הקיימות במסגרת IFRS 9. יישום למפרע באופן מלא יותר רק במידה שהדבר ניתן ללא שימוש במידע שנודע בדיעבד (hindsight).

יודגש כי סקירת הפרסומים כמפורט לעיל, אינה בגדר ייעוץ מקצועי ואינה מהווה תחליף לקריאה מעמיקה ומלאה שלהם, לרבות בחינת מכלול ההשלכות הנגזרות מיישום הדרישות המפורטות במסגרתם.

בברכה,

המחלקה המקצועית